

О.О. Решетов, доц., канд. філос. наук, В.Т. Кирильчук, доц., канд. філос. наук, З.В.Стежко, доц., канд. філос. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Філософія відродження

Кінець XIII – початок XVII ст. в історії філософської думки прийнято називати епохою Відродження або Ренесансу. Для цієї епохи характерним є розвиток мануфактурної промисловості, торгівлі, мореплавання, військової справи, природознавства, механіки, математики. Відродження — перехідна (від епохи Середньовіччя до Нового часу) історична епоха, протягом якої помітно змінюються сутнісні наголоси у філософській проблематиці. На етапі раннього або італійського Відродження наголос падає, головним чином, на природу людини; на етапі ж пізнього або північного Відродження наголос явно зміщується в бік природи взагалі, природи як джерела постійних спонук продуктивно-виробничого життя і предмета прикладання технологічних зусиль.

Термін «Відродження» вживається на означення періоду відродження античної культури під впливом суттєвих змін в соціально-економічному та духовному житті Західної

Європи. Але це не механічне перенесення на тогочасний ґрунт культурного надбання античності. Філософії епохи Відродження притаманні і нові риси, які не властиві античності — оскільки вона, з одного боку, хоч і протиставила себе середньовічній схоластиці, була відбитком і середньовічної культури. З іншого боку, в мислителів епохи Відродження з'являлись і нові ідеї, співзвучні з сучасною їм дійсністю.

Філософія епохи Відродження ставила і прагнула вирішити важливі філософські проблеми. В цілому філософське мислення цього періоду прийнято називати антропоцентричним, в центрі уваги якого була людина, тоді як античність зосереджувала увагу на природно-космічному житті. Звідси — характерна риса світогляду епохи Відродження: орієнтація на мистецтво. Якщо середньовіччя можна назвати епохою релігійною (в центрі уваги був Бог та пов'язана з ним ідея спасіння), то Відродження — епохою художньо-естетичною. Адже за допомогою мистецтва змальовується розмаїтий світ людських почуттів та його величезна цінність. Саме тілесна людина вперше в епоху Відродження усвідомлюється такою, якою вона є насправді, не носієм гріховності, а вищою цінністю і реальністю.

Формується нова самосвідомість людини, її активна життєва позиція, з'являється відчуття особистої сили і таланту. Ідеалом людини в цю епоху є її різнобічна діяльність. Виникає тип гуманістичного індивідуалізму, який орієнтується на культуру. Метою життя тепер виступає не спасіння душі, а особисте достоїнство та благородство, творчість, пізнання, служіння суспільству. Однією з характерних рис епохи Відродження є гуманізм.

Характерними фігурами ранньої стадії італійського гуманізму були Петрарка, Боккаччо, Леонардо да Вінчі, А. Дюрер, М. Макиавеллі, Піко делла Мірандола, пізніше М. Монтень — видатний французький мислитель та інші.

Унікальним явищем в філософії XV ст. була творчість видатного мислителя, теолога і філософа М. Кузанського (1401–1464 рр.). М. Кузанський обґрунтував систему геліоцентризму. Він розвинув ідеї взаємозв'язку всіх природних явищ,

ідеї діалектичної єдності протилежностей, вчення про нескінченність Всесвіту і про людину як мікрокосмос. Кузанський в процесі пізнання виділяв чотири ступені: чуттєвість, розсудок, розум та інтуїцію. Він розмірковував про межу дії закону суперечності в математичному пізнанні, а також про можливість застосування математичних понять у пізнанні природи.

Послідовником поглядів М. Кузанського був великий мислитель Д. Бруно (1548–1600 рр.). Його погляди характеризуються як пантеїзм — філософське вчення, згідно якого Бог ототожнюється зі світовим цілим. В цьому світовому цілому світова душа і світовий божественний розум співпадають. Бруно вбачав мету філософії в пізнанні не надприродного Бога, а природи, яка є «Богом в речах». Д. Бруно, розвиваючи геліоцентричну теорію, висунув ідею нескінченності Всесвіту та множинності в ньому «розумних» світів. Він вважав, що Всесвіт єдиний, він не створюється і не знищується, не може збільшуватися або зменшуватися. У 1600 р. Д. Бруно був заживо спалений на площі Квітів у Римі.

В епоху Відродження з'являються перші ідеї утопічного соціалізму. Найяскравіше вони висвітлені у творах Т. Мора («Утопія») та Т. Кампанелли («Місто сонця»). Автори сформулювали основні принципи майбутнього суспільства, що базується на розумних «природних» засадах: планове суспільне господарство, обов'язкова для всіх праця, результати якої розподіляються за потребами і таке інше.

Гуманізм епохи Відродження об'єктивно був спрямований проти феодалізму та католицизму, що яскраво проявилось з виникненням у XVI ст. феномена так званої Реформації. Реформація — широкий і різнобічний рух в більшості країн Європи XVI-XVII ст. направлений проти засилля католицизму як опори феодального ладу. Видатним діячем Реформації був чернець Августинівського монастиря у м. Віттенберзі (Німеччина) Мартін Лютер (1483-1548 рр.).

Заперечуючи роль католицької церкви і духовенства як посередників між людиною і Богом він наголошував, що спасіння людини не залежить від її діяльності, християнських таїнств та обрядів. На думку Лютера спасіння залежить виключно від віри, прямого зв'язку віруючої людини з Богом. В історію німецької суспільної думки М. Лютер ввійшов не тільки як реформатор релігії, але і як реформатор освіти, німецької мови, музики тощо.

Представником більш радикального варіанта Реформації був Жан Кальвін (1509-1564 рр.). Посиливши ірраціоналізм М. Лютера, він стверджував, що Бог визначив долю людей ще до створення світу і дарує спасіння не всім, а тільки окремим людям. Проте саме внаслідок ірраціонального характеру божественного вибору обранцем може вважати себе кожна людина. Реформація стала ідейним прапором антифеодальної боротьби (так звана Селянська війна в Німеччині та деяких інших країнах Європи).

Слід зазначити, що з виникненням Реформації почалася жорстока конфронтація між католицизмом і гуманістичним рухом епохи Відродження. Католицька церква виробила ряд репресивних заходів проти Реформації, зокрема створення в 1540 р. І. Лойолою ордену єзуїтів, запровадження "Списку заборонених книжок". Активізувалася й репресивна діяльність "святої інквізиції".

В цілому епоха Відродження включно з Реформацією сприяла ліквідації феодального ладу, відкривала шлях розвитку філософії Нового часу.

Список літератури

1. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. — М., 1980.